

*Harpe
og dolk*

Forfatter, oversetter og kulturpersonlighet

☛ Halldis Moren ble født i Trysil i 1907. Barndomshjemmet hennes var preget av kjærlighet til litteratur og kultur, og allerede i en alder av ni år debuterte hun med en historie i Norsk Barneblad. I 1934 giftet hun seg med forfatteren Tarjei Vesaas. Hun flyttet til Vinje i Telemark og ble boende på gården Midtbø sammen med mannen sin. Etter at hun ble enke i 1970, bosatte hun seg i Oslo.

☛ Halldis Moren Vesaas debuterte som lyriker i 1929 med samlingen *Harpe og dolk*. I perioden fram til 1955 gav hun ut i alt seks diktsamlinger. Den siste samlingen hennes, *Livshus*, kom ut like etter hennes død i 1995. I tillegg til lyrikken gav hun ut erindringsbøker, essaysamlinger og barnebøker. I tida etter den andre verdenskrig

arbeidet hun blant annet for Det Norske Samlaget og Det Norske Teatret. Her ble hun kjent som en svært dyktig oversetter av dramatikk. Hun oversatte blant annet Shakespeare og Racine til nynorsk.

☞ Moren Vesaas var en aktiv og sentral deltaker i norsk kulturliv. Hun hadde fram-tredende verv i Riksteatret, i Forfatterforeningen og i Norsk kulturråd. Hun var sterkt opptatt av nynorsk skriftspråk, og i en periode var hun medlem av Norsk språk-nemnd. Også folk i Vinje nøt godt av Moren Vesaas' engasjement og kunnskap om litte-ratur, kultur og samfunn. I flere år satt hun blant annet som skolestyrer i bygda.

☞ For sin forfattervirksomhet og sitt kul-turengasjement mottok Halldis Moren Vesaas flere priser. Hun ble dessuten utnevnt til kommandør av St. Olavs Orden i 1984 og æret av franske myndigheter for sitt arbeid med å fremme fransk litteratur.

Halldis Moren Vesaas har oversatt mange utenlandske forfattere til norsk, blant annet den franske dikteren Molière

Kvinneliv sett med en kvinnes øyne

☞ Lyrikken til Halldis Moren Vesaas kretser tematisk rundt kvinners liv i ulike faser. Hun skriver om kjærlighet, morsrollen, erotikk, hverdagslivet og om søken etter egen identitet. Med debutsamlingen *Harpe og dolk* ble Moren Vesaas en ny og viktig stemme i samtidslyrikken. Aldri tidligere hadde en kvinne skrevet så tett og intimt om levd kvinneliv. Mens mannlige lyrikere diktet om kvinner som objekter for sin kjærlighet, var kvinnen i Moren Vesaas' tekster et handlende subjekt – det var kvinnens følelser, drifter og tanker som stod i fokus.

☞ Moren Vesaas skrev om erfaringer og opplevelser som var felles for kvinner – hun skildret den første menstruasjonen, følelsen av å bli mor, og hun skrev om

kvinnerns seksuelle drifter. Selv om disse temaene førte til en del negative reaksjoner fra det etablerte lyrikkmiljøet, fikk Moren Vesaas straks en stor lezerskare. Livsvisdommen hun formidlet gjennom diktene sine, appellerte til mange, og fortsatt er diktene hennes mye brukt ved høytidelige anledninger som bryllup og begravelser.

☞ Et typisk tema i diktningen til Halldis Moren Vesaas er motsetningen mellom å høre sammen med noen og å være fri og selvstendig. Hvordan kan en finne en balanse mellom disse to motstridende behovene? I diktet «Ord over grind» sier hun klart at det finnes en grense for hvor langt inn i hverandres liv vi kan gå dersom vi vil unngå å miste oss selv. Vi må respektere hverandres behov for et rom som bare er vårt eget. Først da har et forhold mulighet for å lykkes.

Halldis Moren Vesaas om det å være et selvstendig menneske

Foto: Rolf Chr. Ulrichsen / Aftenposten / Scanpix

*Du går fram til mi inste grind,
og eg går fram til di.
Innanfor den er kvar av oss einsam,
og det skal vi alltid bli.*

*Aldri trengje seg lenger fram
var lova som galdt oss to.
Anten vi møttest tidt eller sjeldan
var møtet tillit og ro.*

*Står du der ikkje ein dag eg kjem,
fell det meg lett å snu
når eg har stått litt og sett mot huset
og tenkt på at der bur du.*

*Så lenge eg veit du vil koma iblant
som no over knastrande grus
og smile glad når du ser meg stå her,
skal eg ha ein heim i mitt hus.*

Forelskelse og begjær

☞ Både Halldis Moren Vesaas, Aslaug Vaa og Inger Hagerup var pionerer i litteraturen. De skildret sider ved kvinnelivet som til da var blitt sett med mannens blikk, eller som det ikke hadde vært skrevet om i det hele tatt. Dette gjaldt særlig kvinners seksuelle drifter og erotiske lengsler. Halldis Moren Vesaas fikk kritikk for å skildre kvinnen som en aktiv part i det seksuelle samlivet. I diktet «Bølgje» fra samlingen *Strender* (1933) bruker hun havet som symbol i sin skildring av seksualiteten:

*Enn smakar det hav av oss, vi som vart kysst
og vogga og femnt av det gårdsagen lang,
du er som det når du tek meg i fang,
bølgje er du, mot munn og bryst.*

☞ Moren Vesaas skildrer både ungt og intenst begjær og hvordan en på eldre dager kan oppleve forelskelsen og begjærrets

berusende kraft igjen. I diktet «Har vandra så langt» er det et mer rolig og avklart bilde av forelskelse som tegnes. Diktet forteller om et levd liv – et liv der hun har fått «plukke så mange» av «livsens blommar». Når hun så tror at det ikke er flere forelskelser og kjærlige møter igjen, blir hun overrasket:

*I staden for dødens blomsterhage,
kald, kvit og stiv,
duvar framfor deg eit vell av blommar
som gløder av liv, av liv.*

☞ Også i livets siste fase kan en møte kjærligheten, en stemme som hvisker: «Det er vi. Det er eg og du.»

I 2007 var det hundre år siden Halldis Moren Vesaas ble født. Posten markerte hundreårsjubileet med et eget frimerke. Foto: Erik Johansen / Scanpix

Felleskap og hverdagslykke

☛ Under og etter andre verdenskrig skrev Halldis Moren Vesaas flere dikt med motiv og tema hentet fra krigen. Som i den øvrige lyrikken sin er hun også her opptatt av mellommenneskelige relasjoner. Hun skriver om en mors kamp for å holde motet oppe og for å skape en hverdag så normal som mulig for barna sine, og hun skildrer samhold og fellesskap med sterk innlevelse.

☛ Moren Vesaas skildrer også lykken som ligger i livet som husmor og mor. I motsetning til andre samtidige stemmer i litteraturen er hun ikke opptatt av å lete etter lykken et annet sted – for Moren Vesaas er det viktig å finne lykken i det livet en faktisk lever. Diktene hennes er en oppfordring til å ta vare på det som er verdt å ta vare på,

Forfatterne Tarjei Vesaas og Halldis Moren Vesaas hjemme på gården i Vinje i 1964.

Foto: Rolf Chr. Ulrichsen / Aftenposten / Scanpix

og til å finne lykken i det nære og hverdagslige. Og kanskje er det nettopp her vi finner nøkkelen til å forstå Moren Vesaas' popularitet som lyriker: Gjennom lyrikken inspirerer hun leseren til å omfavne livet i alle faser og finne lykken der vi er.

Verken tradisjonalist eller modernist

☞ Halldis Moren Vesaas beveget seg fritt mellom en tradisjonell og en modernistisk uttrykksmåte. Enkelte forskere hevder at det ikke har noen hensikt å prøve å plassere Moren Vesaas innenfor en klar litterær retning – lyrikken hennes er sterkt preget av hennes personlige stemme, og publikum omfavnet diktene hennes uavhengig av formen de var skrevet i.

☞ Noe av det som kjennetegner Halldis Moren Vesaas' diktning, er bruken av naturen som symbol og virkemiddel. Hun sammenlikner for eksempel livets siste fase med en islagt eng med visne blomster, mens begjæret koples til duvende enger og lukten av fruktbar jord. Et gjennomgangssymbol i lyrikken hennes er treet, og et av de mest kjente diktene er «No plantar kvinna» fra 1945. I dette diktet bruker hun treet som symbol på gjenreisningen etter krigen.

*No plantar kvinna i verda eit tre.
På kne liksom ein som bed
ligg ho blant restene etter dei mange
som stormen har brote ned.
På ny må ho prøve, om ein gang eitt
får vekse seg stort i fred.*

Fra diktet «No plantar kvinna» (1945)

